

A MAGYAR NYELV ÉVE 2009.

250 éve született a magyar irodalom és nyelvújítás vezéralakja, Kazinczy Ferenc

A Nemzeti Emlékezet Program keretében a Kormány 1127/2003. (XII. 17.) számú határozatával a 2009. évet a nyelvújítás vezéralakja, Kazinczy Ferenc – születésének negyedévezredes évfordulója tiszteletére – emlékvénnak nyilvánította.

Kazinczy Ferenc (1759. okt. 27. – 1831. aug. 23.) személye, pályája és életútja a mai magyar polgár számára egyet jelent a nyelvújítással, anélkül, hogy erről mélyebb ismeretei lennének. Iskolai tananyag, megtanulandó érettségi tétel, de sem a korszakot, sem Kazinczy életművének jelentőségét nem ismeri. Kazinczy élete a magyar társadalom modernizációs törekvéseivel kapcsolódott össze. Személyes életútja, a jozefinista (államigazgatási reformok mellett elkötelezett) értelmiség tettvágyának, útkeresésének és kudarainak rendkívül jó példája. A jakobinus mozgalomtól a meghurcoltatáson és börtönöveken át a nyelvi modernizáció előkészítéséig és megvalósításáig tartó életpálya az elkötelezett értelmiségi magatartás példája lehet.

Kazinczy a modern magyar művelődés érdekében irodalmi nyilvánosságot, irodalmi életet teremtett és közüggvé tette az irodalmat hazánkban.

A magyar nyelv ügyét elsőrendűen magáénak valló Magyar Tudós Társaság (MTA) létre jötte elképzelhetetlen Kazinczy nélkül. Hatalmas szerepe volt a magyar nyelvű színjátszás megteremtésében. Iskola felügyelőként több mint 200 iskolát hozott létre, az erről készített beszámolója az egyik legfontosabb dokumentuma a kor oktatásszervezésének.

Nemzeti ügyé tette a nyelvújítást. Használt módszerek:

- elavult szavakat újítottak fel (év, hon, dísz, szobor)

- tájnyelvi szavakat emeltek be a köznyelvbe (betyár, csapat, kagyló, gyár)

- szóképzéssel új szavakat alkottak (analóg, hízeleg, társalog, farsang, festmény, erdész, ünnepléy)

- szóösszetétellel alkottak szavakat (folyóirat, gyorsírás)

- új neveket teremtettek (Géza, Béla, Gyula, Zoltán és Ágoston).

A Magyar Nyelv Éve programjait az oktatási és kulturális tárca háttérintézménye a Balassi Intézet Nemzeti Évfordulók Titkársága koordinálja. A Titkárság 2008 folyamán szakmai együttműködők bevonásával készítette el az év koncepcióját és állította össze programtervét.

Az előkészítő munkában részt vettek: MTA Nyelvtudományi Intézet, MTA Irodalomtudományi Intézet, ELTE Magyar Irodalomtörténeti Intézet, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, MTA-ELTE Nyelvtörténeti Kutatócsoport, ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, Magyar Irodalomtanárok Egyesülete, Anyanyelvápolók Szövetsége, Magyar Irodalmi Hagyományápolók Országos Egyesülete, Kazinczy Alapítvány, Kazinczy Ferenc Társaság, Országos Széchenyi Könyvtár, Petőfi Irodalmi Múzeum, Magyar Nyelv Múzeuma, Magyar Posta.

Az emlékvé megvalósítására rendelkezésre álló keret 250 millió Ft, amelyből kiemelt programok kapnak támogatást, ezen kívül 100 millió Ft-ot különítettek el pályázatokra.

A pályázati kiírások – ez a sokoldalú és szerteágazó életmű lehetővé teszi – kapcsolódnak Kazinczy munkásságához:

- a magyar irodalmi élet és a nyelv megújítója (közművelődési pályázat)

- a magyar nyelvű színjátszás megteremtője (meghívásos színházi pályázat).

Nyílt pályázatok:

1. tudományos konferenciák, előadások és könyvek, elektronikus kiadványok (CD-ROM, DVD-ROM, internetes megjelenés), folyóiratok (tematikus emlékszámok, kulturális periodikák) megjelentetésére. Pályázati keret: 30 millió Ft.

2. művészeti produkciók és közművelődési rendezvények szervezésére és megvalósítására (pl. kiállítások, koncertek, tanulmányi versenyek,

amatőr/diák színházi és egyéb előadások, irodalmi programok). Pályázati keret: 50 millió Ft.

3. meghívásos pályázat független színházak számára

A pályázat kortárs magyar író, dramaturg és független színházi társulatok együttműködésével létrejövő új színművek színpadra kerülését teszi lehetővé. Olyan a magyar nyelv és a színházi produkció kapcsolatait kutató színházi produkciók megszületését támogatja, amelyek műfajtól függetlenül kiaknazzák a magyar nyelv lehetőségeit. Pályázni lehet prózai, zenés, tánc- és bábszínházi produkcióval, műfaji megkötés nincs. A pályázaton 13 meghívott társulat vehet részt.

Pályázati keret: 20 millió Ft.

Valamennyi pályázat 2009. április 24-én kerül meghirdetésre az alábbi honlapokon:

www.magyarnyelve.hu

www.emlekeve.hu

www.bbi.hu

www.okm.gov.hu

A Magyar nyelv Éve 2009. kiemelt programjai

Kiállítások:

Kazinczy és a művészetek – interaktív kiállítás a Petőfi Irodalmi Múzeumban: a Kazinczy életmű és a kor bemutatása eredeti tárgyakkal és médiumokkal. Megnyitó 2009. május 27.

A kiállításon látható műtárgy-együttes a művészetek szinte minden ágát érinti: a szépirodalmon és nyelven kívül szobrászatot, festészetet, könyvtervezést, zenét, színházat, építészetet, kertépítést, belsőépítészetet, életmódot illetve a viseletet, öltözködést és a külső testi megjelenést. A kiállítótermekben portréfestmények, szobrok, metszetek, eredeti Kazinczy-kéziratok és rajzok, korfestő használati tárgyak, feliratként pedig a tárgyakhoz illeszkedő szépirodalmi szövegek szerepelnek (idézetek Kazinczy költeményeiből, leveleiből, visszaemlékezéseiből, útirajzaiból, tanulmányaiból). A kiállítást alkalmazza a modern technika eszközeit is: transzparenszeket, térbe elhelyezett kivetítőket, arcánnykép készítő vetítőt, érintőképernyőt.

Nyelvet öltünk!

Interaktív országjáró busz, amely a Petőfi Irodalmi Múzeum által készített kiállítást mutatja be – a hangsúlyt inkább a nyelvre téve – a nagy fesztiváloktól a kis településekig és határon túli helyszínekig.

Az évfordulóra összegyűjtött anyag kilép a múzeum falai közül és országosan, sőt az országhatá-

ron túli magyarok lakta településeken is láthatják. Indulás a Múzeumok Éjszakáján, és 6 hónapon keresztül járja az országot.

„Íz, csín, tűz”

Időpont: 2009. október 27. – 2010. február 28.

Az írott magyar nyelv a kezdetektől a nagy megújulásig – gyűjteményes kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban külföldi intézményektől kölcsönzött magyar nyelvű kódexek bemutatásával. A reprezentatív kiállítás a magyar nyelvű írásbeliség történetének első félszáz évét mutatja be tudományos igénnyel, eredetiben felvonultatva a magyar nyelv legbecesebb írott emlékeit. Nyelvemlékeink legfontosabb nemzeti kincseink közé tartoznak: hasonló nagyságrendű nyelvemlék-kiállítás még nem volt Magyarországon.

Titkok titka. A magyar nyelv fölfedezése (a Titkok titka Geleji Katona István 1645-ben megjelent munkájának a címe.)

A Magyar Nyelv Múzeuma állandó kiállítása októberben (okt. 27.), Kazinczy születésnapján nyílik meg. A magyar nyelv múltját, jelenét, jövőjét mutatja be.

Az év kiemelt tudományos rendezvénye

Kazinczy és kora – tudományos konferencia 2009. október 15-17. között a Debreceni Egyetemen

A konferencia a Kazinczy életmű sajátos sokszínűségét kívánja középpontba helyezni.

A tudományos tanácskozás fő témái:

– nyelvi standardizálás és modernizáció, nyelv- és stílusújítás

– képzőművészeti érdeklődés, könyv- és műgyűjtés, kultúra és életmód

– nyilvánosságteremtés, oktatásügy, politikum, nemzet és identitás.

Egyéb kiemelt rendezvények, programok

Kazinczy Túra:

Magyar Irodalmi Hagyományápolók Országos Egyesülete és Tápiógyörgye Önkormányzata 2009. május 17-31. között középiskolás diákok számára szervezett túrát, amely Érsemjénből (szülőfalu) kiindulva a Kazinczy emlékhelyeket érinti.

Olvasó liget

2009. június 20. és szeptember 13. közötti hétvégeken

A kezdeményezés célja hogy 2009. szeptember 1-jére, az új tanév kezdetére azok is könyvet vegyenek a kezükbe, akik ezt eddig nem tették, vagy már

rég nem tették, továbbá minél szélesebb közönség figyelmét felhívni az eseményre, ezáltal az olvasásra, mint élményre. A program nem a közönséget viszi a könyvtárakba, hanem a könyveket viszi ki közösségi terekbe: kávéházakba, parkokba, az utcára. Így egy alapvetően egyéni tevékenységnek, az olvasásnak – a helyszínválasztás, a felolvasások, a szövegek hallgatása által – a közösségi élményét erősítjük. A nyár folyamán szabadterre (Margitsziget, Városliget, Balaton part stb.) kitelepült „könyvtár” áll a közönség rendelkezésére, így az arra vállalkozók a helyszínen elhelyezett nyugágyakat használva újraélhetik a szabadban olvasás nyugalalmát. Az Olvasó ligetek mellett Olvasópontokat is létrehozunk Budapesti és vidéki kávéházakban, a Balaton parton strandkönyvtárakkal várjuk az olvasni vágyókat, ahol a könyvtár állományából egy ideiglenes – a nyaralók igényeinek megfelelő – válogatást a strandon vagy az olvasópontnál található pavilonban helyezünk el.

Kiegészítő programok: a Felolvasó rét sorozat keretében ösztöndíjas és fiatal magyar írók, költők felolvasásait hallhatjuk, önkéntes felolvasásokat és író-olvasó találkozókat szervezünk neves szerzők (Garaczi László, Grecsó Krisztián, Parti Nagy Lajos, Závada Pál és még sokan mások) közreműködésével, a gyerekeket pedig betűbújócskával és nyelvi játékokkal várjuk.

A magyar nyelv hete rendezvényei

A 43. Magyar nyelv Hete rendezvénysorozat országos megnyitójára éppen a sajtótájékoztatóval egy időben (április 24-én) kerül sor a széphalmi Magyar Nyelv Múzeumában. További események lesznek még Győrben, Vácott, Sopronban is.

A „Kazinczy, a Rádayak és a felvilágosodás” c. országos középiskolai művelődéstörténeti vetélkedő döntője április 25-én lesz Pécelen, a Ráday-kastélyban.

A Műemlékek Nemzeti Gondnoksága olyan országos vetélkedőt hirdetett, amelynek célja az volt, hogy a fiatalok számára felidéződjön az a rendkívül pezsgő, alkotó szellemi légkör is, ami Kazinczy korában még igazi politikai és kulturális központ híján a személyes kapcsolatokban, a kiterjedt levelezésekben, az olvasóköri körökben, az irodalmi szalokban létezett.

Regisztrált jelentkezők száma: 70 csapat.

Az írásbeli fordulóban érvényes megoldást beküldők száma: 59 csapat.

A szóbeli döntőbe bejutott: 6 csapat.

A Magyar Posta a jeles magyarok sorozatában április elején alkalmi bélyeg kibocsátásával köszöntötte Kazinczy Ferencet. A 100 000 példányban megjelenő sorszámozott blokk bélyegképén Kazinczy Ferenc portréja, a keretrajzon pedig életútjának főbb állomásaira utaló montázs található: a Magyar Tudományos Akadémia épülete, írásai, és széphalmi lakhelye. Az alynomaton nyelvújítói tevékenységéhez kapcsolódó szavak, kifejezések illetve kézjegye látható. A blokkhoz tartozó alkalmi boríték főmotívuma az MTA épületének részlete, a bélyegzőn irodalomra utaló kompozíció szerepel.

Tervezőművész: Vidák Zsolt.

Brosúra a magyar nyelvről

A Magyar nyelv kevésbé ismert és tanított nyelv. Ez az év alkalmat adhat arra, hogy ismeretterjesztő és kedvcsináló módon információkat adjunk nyelvünkről.

A 2011-es Magyar EU Elnökségre készülve a Balassi Intézet – más EU-s országokhoz hasonlóan – kiad egy népszerű, tájékoztató jellegű könyvecskét.hu (pont.hu) címmel a magyar nyelvről. A szerző: Nádasy Ádám. A könyv ebben az évben magyarul, angolul, németül, franciául, olaszul és spanyolul jelenik meg, 2011-ig pedig minden európai nyelven.

A határainkon túl élő és magyar nyelvet tanulni szándékozók számára további segítség az E-magyarul program, a Pécsi Tudományegyetem és a Balassi Intézet közös fejlesztésű e-learning oktató programja ad támogatást.

A külföldi kulturális intézetek és a külföldön magyar nyelvet oktató lektorok számos magyar nyelvet népszerűsítő kulturális és tudományos programot szerveznek.

Néhány program ízelítőül:

2009. május 7-8. „Vers és zene” a Ludditák rapzenekar vendégszereplése, a magyar nyelv, a kortárs költészet, a magyar könnyűzene és a zenei világtrend (rap) találkozási pontja Tamperei Versfesztiválon és Helsinkiben az Élő költők estjén. A program a különböző műfajok találkozásával a magyar kultúra szempontjából eddig nehezen elérhető, új közönségréteget céloz meg (költészet iránt érdeklődők, fiatalok) – a Helsinkiben Magyar és Tudományos Központ szervezésében.

2009. május 30. Kazinczy kufsteini raboskodásának emlékére, emléktábla elhelyezésére kerül sor Kufsteinben a Bécsi Collegium Hungaricum szervezésében.

2009. június 11. Kisebbségi színházi anyanyelvi ápolás, a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház társulatának magyar nyelvű előadása, a Stuttgarti Magyar Intézetben.

2009. június 12-16. Tóth Krisztina költő, író részvétele Finnország legrangosabb irodalmi fesztiválján a Lahti Nemzetközi Írótalálkozón a Helsinki Magyar és Tudományos Központ szervezésében.

2009. júliusában „Szóinstallációk” Berlin közterein. A Berliini Collegium Hungaricum 6-8 magyar szóval ismertetné meg a járókelőket. Együttműködő partnerek: az Universitat der Künste – Berlin, Moholy-Nagy Egyetem.

2009. október 27. Megemlékezés Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulójáról. A Petőfi

Irodalmi Múzeum 2009 nyarán útnak indítandó autóbusszban installált vándorkiállítás Erdélyben 10 helyszínen. Kulturális Koordinációs Központ, Sepsiszentgyörgy és PIM.

A Balassi Intézet „Hadarva írok” – sms történetek címmel jelgés civil pályázatot hirdet magyarul beszélő magánszemélyek számára, két kategóriában. Az ifjúsági kategóriában fél millió forintos, a felnőtt kategóriában 1 millió forintos fő díjjal. Részletek a honlapokon olvashatók.

Reményeink szerint a ma meghirdetett pályázatok segítségével további olyan programok, események és rendezvények jönnek majd létre az évben, amelyek még méltóbbá teszik az évfordulót, a megemlékezést a modern magyar nyelv megmentőjéről.

